

شجره نوري

تورک ارمياقلىرى مركزى هيئىتى طرفىندىن بېرىلىپ نەشر اولغۇنى .
اول آلتنجى سىنه

جلد ۶

تور — ۱۹۲۷

نومرو ۳۱

قازان تورك ادبائىنىڭ نمۇنىسى

« فاتح اميرخان » ك « خلق قىزلىرى » عنوانى حكاية لرنندن

قازان توركچەسىدىن استانبول لىجىستىسى ناسى: استانبول دارالفنونى

ادىيات شەخەسىدىن: ھادىيە غەدى

اۋون دوغۇزئىچى عەصر ك نەىف اخىرنەدە ابدىل بوى توركلرى آراسىندە مدنى برحركت باش كۈستەمكە باشلاشدى . بو حركتك وجودە كلەتە باشلىجە سىب ، برطرندن توركبادە تنظيمات دورى تەبە ايندىكىز حركت ، دىكر جەتەدن روس مدنى عالمك بويوك تائىرى اولى . توركيەدە تەمىل كۈرەن باخود اوزاقدن اولەدە توركيەدەكى حركات ابلە آشنا و علاقەدار اولان كىسەلر ، بو مدنىتى ، بو حركتنى ابدىل بويە ادخال ايتك چارەلرئى آرايورلردى . بالخاصە شهابالدىن مىرجانى ، بوساحەدە يىكى برچىغىر آچدى . اوندن مىكرە رضاءالدىن فخرالدىن ، بالخاصە اسماعىل غاسىرئىكى ھىچ يوروماتى بىلەن بر عزملة روسە توركلرى عەصرى مدنىتە تشويق ايتك ايجون چالاشدىلر . روسەدە آرتقى بىكرىمى عەصر ك ابتدارندە روسە توركلرى آراسىندە اسكى قرون وسطائى ذھىتك ىرئە يىكى بر جريان ، مى بر حركت دوغدىقنى كۈرۈپۈرۈز . مىنورلر ، عالملىر تەشكە باشلادى . مىل حيات ، مىل ادىيات ذھنلىرى مشغول ايدىيوردى . « ظاھى بىكىف » ، « رضاءالدىن فخرالدىن » لرك مىل حياتن آلتىش ايتك رومانلرى بىچىدى ؛ بالآخرە « عىاض اسحاقى » كى مشهور مىل رومانچى ، « عىبادە توقاي » كى مەھ شاعر بىنشدى . بويكى مىررلر آراسىندە « فاتح اميرخان » دە بويوك برموقع اشغال ايدىيوردى . او بالخاصە اسكىلە قارشى مىجادلە آچش ، اسقولايتىك حياتى چوق آبى برلالمە رومانلرى واسطەبىلە تەتقىداشش ، وايدىل بوى توركلرىك (حقيقى بر آوروپائى) اوللارلى ايجون چالاششدى . بوغايەسى رومانلرلە چوق كۈزل آكلاشدر . فاتح اميرخان بالخاصە مىلك مىنورلرئى تەسۋىر ايتش ، مىكتىلرلر واورتا بورژووا حياتى رومانلرئە موضوع اولارق آلاشدر . بونىكلە برابر خلق آراسىدن آلتان موضوعلرى دە يوق دىكدر . بالخاصە تەرجەمەسى عرض ايندىكىز « خلق قىزلىرى » نامندە حكايةسىندن « آى اوزرنەدە زھە قىز » ، خلق آراسىندە موجود برموضوعدن آلتشدر . فاتح اميرخانك برىمى اثرى ۱۹۰۷ دە باىلىشدر . اسى : « عرۋە كۈنى رۇيامدە » اولوب ، شايدان دقت اثرلىرى شونلردر : « فتحاه حضرت » ، « عبدالباىمىرك عىتى » ، « سىبىعاه آبى » و فاتح اميرخان مىرر اولارق برچوق غزئەلرەدە اشتراك ايتش واك دىكرلى مىررلر مىراسە كىچىشدى ؛ بالخاصە « آك » ، « الاسلاخ » و « قوباش » غزئەلرنەدەكى مقالەلرى مىروفدر . فاتح اميرخان ۱۹۲۶ مىسى قازانەدە وفات اينشدر .

آی اوز زنده زهره قیز

ایشته شو دوانون آیه باقیکز! او اویله یو وارلاق، اویله تام و اویله بارلاق که! فقط اونک ضایسته آ کلاشیلایان برآم، بر دوشونجه ویرن حزن وار.. اونلر یاواش یاواش انانک قلبه کیریور؛ ویاواش یاواش، خفیف خفیف قلبلرده برآم، اضطراب تولید ایله اویله آ کلاشیلایان برحسرت، حزن دوغویورکه..

بیلریمیکز؟ او آی آرتق پک اختیاردر. او، بزم یالکیز باهالرمزی دکل، باهالرمزک بویوک باهالری ده کورمش، و یوکک موقعندن اونلرک نلر یابدقلری، نلر قوردقلری و ییقدقلری، ناصل یاشادقلری هپنی، هپنی سیر ایتمش:

— آه، او بزم ایله قونوشا، بزم اونلرک یاشایشلری، تاریخلری برر برر حکایه ایته ایدی..

بیایریمیکز، اسکی پک اسکی زمانلرده اونک ضایستی بویله ایللی، بویله دوشونجه لی دکلش؛ انانلرک قلبلری نه اونک نورلری سیقینتی ویرمیش. اوبالکس قلبلری کیرن روحلی ایکنه لهین بوتون اضطرابلر ایچون برشفا، برتلی ایتمش...

— بر داها اوکا باقیکز! اونک اورتاننده، تام اورتاننده، ارموزنده کی سیریفه

طاقیلی قووالرله بر قیز دوریور. اور تانار قیزی، بر دهره قیز، در!

اونک اوزون، پک اوزون قارا صاحبزینک اور کولرنده آغیر جولیهز [۱]

طاقیلیدر. او، اوزون کیرپیکلی و کولکلی معصوم قارا کوزلریله ارضه باقیور.

بیلریمیکز؟ اوقیز نه کوزل، نه سوتلی، نه مونس ایدی؛ اونک کیرپیکلرنده

کلر آجیلیر، دیشلرندن نورلر صاحبیلیدی. لاکن او کوزلری قاماشدیران بو

کوزللیکی، اونک ارض اوزرنده بولوندیغی زمان، قیصتقاجاق و حسد آرزولری

ویرن بو فوق العاده لکی اونو برجه قی فلاکتلرله فرشیلادیرمیشدی. او بومکی

آنه سی اولان بو کوزل قیزک اوده کی رفیز هرنه می واردی. جیجیخت خسته لغتک

[۱] - جوی: آلون، کوموش، یاخود بینه، ممدیردن بابیش و تریین ایشلش

ترینات که صاج اور کولرینه طاقیلیر.

تخریب ایندیکی یوزی ایله فوق العاده چیرکین اولان بو قیز و آنه‌سی زهره‌یی قیصقانیور اوکا اللردن کلن قنالی یا بمقدن چکینیورلردی .

زهره قیزک بو شاه اثر کوزللیکنی دویمایان قالمامشدی ... کوزل بیکیتلر، بر شوالیه دن داها اینی بر بیتیجی اولان آرسلان یورکلی بهادرلر ، خان اوغوللری ، زهره‌یی هیچ اولمازسه بردفعه اولسون کوره بیلک آرزوسیه یانیورلردی .. اووه کی آنه بو حادثه لک تاثیریه هب قیصقانیور، حد و قیصقانیجلیک ویردیکی ظالم حاکمه بر وولقان کبی بارلایارق، زاوللی زهره‌یی دو کویور، ملعون افتدالره باباسنده دو کدیریور، آج براقیور . جیلک طوبلایمق بهانه سیه اونی بریلر جنلر، سحر باز عجزولر، مدهش اژدرهالر، یرتیجی حیوانلر، یدی باشلی غفریتلر، زهرلی ییلانلر بولونان وحشی اورمانه کوندیریور. زهره قیز جیلکدن اثر بولونمایان بو وحشی اورمانلردن قورقو و هیجانله قاجارق اوه کلدیکی زمان، اووه کی آنه‌سی اونی بیتاب بر حاله کلنجهیه قدر دو کویور، قارا کلک بر اوطیه قاباتارق اوراده کونلرجه آج براقیور: و کجه لری دیی دلیک کوپه سوطاشیتیور؛ کوپک دولما دینی بهانه اتخاذایده رک تکرار دو کویورلردی ..

بو بیت بر جفا و عذابله انجیرینده کونلر، آیلر، یللر کجدی . او کوز قیز صادی بر کل کی کوندن کونه صوابور، آریور و اولیورلردی : اونک سببه بر ایجی کی بارلایان کوزلرینک اطرافنی سیاه هاله لر چویرمن، سومیلی جهرمه سی بر کوز یاپراغی کبی صارم ورق کوندن کونه خونخوار بر حسدک کینی ایله جکمدیکی اضطرابلردن بزکیں ویتکیں بر حاله کلشدی .

اووکی آنا قیزک بو حاله پک چوق سوینیور وزهره مک اولومنی بکلیورلردی . مشوم بر کیجه اووه کی آنا زهره قیزدن آرتق تمامیه قورتولوق ایسته به رک : ... هایدی ؛ بدبخت ، ایرماقدن صو کتیر! طاک اولونجهیه قدر ایسته شو کوپی دولدوراجتک . اکر بردامنز اکیک اولورسه جانکی آلیرم! دیهرک دیسز کوپی دولدورمانی امر ایندی .

او کوز قیز جعفر، اوموزلرینه یوکلنن بو وحشی آرزولری یرینه کتیرمک ایدمزلکی اینجندمه، توغنه لری یوکلنوب درمانسز و عجالسز آدیمله ایرماق بوینه

دو ضری بورودی. بر آز کیند کد نسكره فوق العاده بورودی، و دیکه نك ایچون
چنلره اوطوردی. سنلردر چکدیکی جور و جفانك یاسیه اوزون اوزون و ایچین
ایچین آغلا یور، کوز یاشلری بشیل چنلری ایصلا تیوردی. اوکا امید و بره جک،
اوکسوز روحه بر شفا صوقه جق هیچ بر خلاصکار ال اوزانیوردی.

قارا کلقلر ایچنده خفیف ایکنه بن برس بو کسلدی؛ بوزهره نك سی ایدی.
— تا کریم!

تا کریم، بنم نه لر چکدیکی، نه مشتقر کوردیکی بیلورسك! بن شو ضعیف
وخته قوللرمله ناصل دیدیز بر کوپی دولدورایم؟ دولدورامدینم تقدیرده نصل
او اوده یاشایاجم؟ آرتق جاربان قلم دورویور، ویردیك صبر توکه نیور. یا بنم
جانمی آل، یا قودتار بنی، ربم! دیه تا کری به یالواروب بیک مشکلات ایله برندن
قاتقارق آغیر آدیملرله ایرماق بویسه کلشدی.

آی، کشف بولوتلر آرقه سنده؛ هر طرف درین و قورقونج قارا کلقلرله اورتولور..
زاواللی زهره قوغه سی صویه دالدرمش، فقط اونی بردرلو جیقارامیور: قیزك ضعیف
الرنده و محیف قوللرنده قوغه یی جیقاره بیه جک هیچ بر قوت و قدرت قالمش. قوغه یی
جیقارمتی ایچون بر طارتدی، ایکی طارتدی، برداها تجربه ایتدی، موفق اولامادی.
کیجه دیو آدیملریله ایلریلر، هر طرفی قورقونج بر سیاهلق قابلا یوردی..
ایرماق سیاه بر بیلان کی قایور، قیزك قوغه لرینی و برمه یوردی.

برمدت سکره آی بو قویو و کشف بولوتلر آراسندن قورتولوب یووارلاق
جهره سی ایله کوله رك، اوبناق و پرنش نه نورلرینی سریمکه باشلادی؛ آرتق شیمدی
اونك بارلاق ضیاسی آلتنده اوزون بر قورده لا کی اوزانان ایرماق کوموش کی
بارلا یور، لا کن بنه زهره قیزك قوغه لرینی و برمه یوردی..

زهره قیز، آغلامقدن قیزاران کوزل کوزلرینی کوکه قالدیرارق آیه خطاب ایتدی:

— کیسه سز زاواللیرله نور و ضیا و بره ن سوکیلی آی! سنك دیار که اووه کی

جوجو قلر واری؟ اگر اونلریوقسه، بنی یانکه آل دیه یالوار ییور، اوندن برامید،
بر شفا دیله یه رك اونك کوزه لکنه، مسعود و شادان بارلایان نورینه حیران اوله رق
باقه قالیوردی...

بو صرمدده بردنبره اونك قوغه سی خفیله مش و زهره قیزده هیچ بر کوچك
حس ایتمکسزین قوغه نی قلدر یورمشدی . فقط هرایی قوغه مک ده آغزیه قدر
دولو اولدیفنی کورمن زواللی او کوز امیدسزله رک :

— بن بونلری نصل اوه کوتوره جکم ، دیه دوشونیور ، و یاردیم دیله بن امیدسز
کوزلرله ، اوز کون و پیتاب ، تکرار آیه باقارق :

— و کیلی آی ! بن بونلری نصل اوه کوتوره جکم ؟ دیوردی .

آی هیچ بر جواب ویرمیه رک پارلایور ، کولیور ، نورلانیور ، هواده دوز ،
سرسز یوزمکده دوام ایدیور .. زهره قیز هریشنی اونوتارق آیک کوکده یابدینی
کوموش حلزونلری ، کام برنش و شطارت اوچوشلرینی اوزون اوزون سیر ایتد کدنصرمه ،
غیر اختیاری ، قوغه لرینی قلدر اراق اوه دوشرو یورومکه باشلادی . آدیملری اوقادار
صریع و خفیف که ... زهره قیز کویا اوچوبور کی کندی کندینه کیدبور .
آنحق هواده قوللرک صالاندینی کوزو کیور ...

زهره قیز ، هیچ برشی دوشونمده دن ، بوتون چکدیکی بوام و کدر دنیا سندن بی خبر ،
یورویور ، یورویور ... بردنبره اوده کی دیسز کوب و اووه کی آمانک اون طاک
اولونجهیه قدار دولدورومه سی امری خاطرینه کلش ، قلبی چاریمایه باشلامشدی .
او دیسز کونی یالکز طا که قدار دکل ، تا قیامت قدار اوغراش-ا بیله
دولدورمق قابل دکل که ! دیه دوشونیوردی . آیدن یاردیم دیله مک اینچون یاشلی
کوزلرینی سمایه قلدر دینی زمان شایرمتش قلمشدی : آی ایله کندی آراسنده
اوقادار کوزل و بارلاق بر ییلدیز کوردی که ! ییلدیز جم - جم ، [۲] ایدرک
یانور ، زهره قیزی کندینه چکیوردی ... زهره قیز ، غیر اختیاری برقاج آدیم
داها آندی - کندینی ییلدیزک اوزرنده بولدی ... ییلدیز ، بر ییلدیزم سرعبله ،
زهره قیزی آیک اوزرنده کوتوره رک اواده براقدی ، کندینی ده سمایک الک کوزل
وارضه الک یقین بر یرنده برلشدی . او کوز قاتار قیزینی کاشانک لوشندن ، قصه قانچ
وضام حسرنندن آلهرق آیه کونوردیکی اینچون تا کری اونک نورینی آرتدیردی ؛
ملککارده اون « زهره ییلدیزی » دیه اسمیه ایتدیلر . .

۱۲۱ - جم - جم : برسونک بر بانق . یالکز ییلدیزلر اینچون اسم ال ایدیلر .